

Egy nemzeti emlékezet program

Lengyelország áldozatai, bűnösei, közelmúltja

A nemzet és az emlékezet kapcsolatáról már számos elmélet látott napvilágot, sőt a történészek mellett újabban a politikusok is szívesen fordulnak a fogalompár felé.¹ E közleményben nem kívánok végigszaladni a tudományos eredményeken, és kerülöm az aktualizálás háttérvidékére csábító kalandokat, csupán fogódzkodóként nyúlok a manapság sokat idézett Pierre Nora gondolataihoz, illetve egyetlen példával illusztrálom, hogy egy adott ország (állam) a modern eszközrendszerek (internetes adatbázisok, oktatási portálok) segítségével milyen nemzeti emlékezet programot alkot meg.

A nemzeti emlékezet haszna

Kezdjük tehát a francia történész azon megállapításaival, amelyeket sorvezetőként használhatunk. Először is azzal, hogy a 20. század folyamán az egységes nemzeti történelem mitikus képzelete szétesett, és létrejött egy emlékezeti halmaz, amely – mint egy családi fényképalbum – magában foglal rengeteg képet, dátumot, eseményt, azaz egy állandóan növekvő, de önmagában mégis egységes (ideológiai-politikai konszenzusnak megfelelő) örökséget.² Ebből választják ki a történészek kutatásaik tárgyát, így próbálnak tisztázni köztudomású eseményeket, vagy éppen beemelni a kollektív emlékezetbe addig nem, illetve kevésbé ismert és néha éppenséggel tiltott történeteket.

Mindennek társadalmi hasznosulása sokrétű. Bizonyos csoportoknak segít az identitáskeresésben, másokban erősíti a nemzethez tartozás érzését. És mivel vannak olyanok, akik csak valami ellenében tudják megfogalmazni önmagukat, számukra az elkülönülést szolgálja.³ Az emlékezeti tudat formájában újjáéledő történelem így a társadalmi átalakulások elősegítőjévé vált. A „visszaszerzett múlt” néhol a kisebbségek emancipációjában, másutt a gyarmati rablánc lerázásában vagy – mint a Közép-Kelet-Európában lejátszódó rendszerváltások esetében – a diktatúrákból a szabad világba való átmenetben játszott katalizátor szerepet.⁴ Ráadásul az 1989-es átalakulások után sem vesztett erejéből. Amikor Nora a franciák nemzeti érzésének felerősödéséről beszél és azt részben az európai integráció kihívásaira adott válaszként értelmezi,⁵ valójában nemcsak hazájáról állít ki láttelepet, hanem európai korjelenséget ír le.

Mi a helyzet az állammal? A múlt megteremtése olyan jelenség, amelyet minden európai ország megtapasztalt. A 19. századtól kezdve az állam emlékezet-anyagot nyújt át a társadalomnak, miközben beemeli meglévő érdekeit is, ezzel egyszerre egységesít, vagyis ellensúlyozza a különbségek széthúzó erejét, illetve elzárkózik, azaz abból nyeri koherenciáját, amit kizár.⁶ Ebből az egységesítő-elzárkózó attitűdből következik, hogy átpolitizálja az emlékezést. Kijelöl emlékezésre méltó eseményeket és személyeket, viszont némely mozzanatról, szereplőről nem vesz tudomást, vagy éppen tudomásul veszi, de más jelentést ad neki (gondoljunk arra, miként lett augusztus 20-ából az államalapítás, majd az új kenyér és megint Szent István ünnepe).

Az is bizonyos, hogy az emlékezéshez külső támasztékokra, kézzel fogható bizonyítékokra van szükség. Sokáig ezek leginkább a levéltári források voltak, amelyekre átruházták az emlékezés feladatát, kihasználva azt, hogy a társadalom vallásos áhitattal tekint az ilyen maradványokra.⁷ Azonban az írott dokumentumok mellett egyre inkább előtérbe kerülnek más, az emlékezet rögzítésére alkalmas eszközök és hordozók, elsősorban a kép, a vizualitás.⁸ Szemmel látható, ahogy csökken a jelentősége a hagyományos emlékezési aktusoknak, az egyre kevesebb embert mozgató emlékműállításoknak, köztéri ünnepeknek, sőt a hagyományok továbbadásának fő színtere, az iskola is mindinkább háttérbe szorul a televízió,⁹ valamint tegyük hozzá, a kollektív identitás megteremtésének legújabb színtere, a világháló mögött. Végso

pedig eszköz maga az emlékezeti program összefogására létrehozott állami intézmény vagy intézményrendszer.

Így jutottunk el példánkhoz, amelynek közvetlen hátterében az áll, hogy egyrészt a társadalom részéről a kommunista diktatúrák bukása óta felfokozott érdeklődés tapasztalható az elnyomó rezsimek titkosszolgálatainak iratai iránt, másrészt ezek őrzésére – azokban az országokban, ahol eljutottak a jogi szabályozásig – egy, a hagyományos levéltári struktúrától független intézményt hoztak létre.¹⁰

Az intézményesített lengyel nemzeti emlékezet

A lengyel Nemzeti Emlékezet Intézetét (Instytut Pamięci Narodowej – IPN) 1998-ban alakították meg és 2000-ben kezdte meg működését.¹¹ Mint az ország legnagyobb iratőrző helye, gyűjtőköre visszanyúlik 1939-re, munkatársainak létszáma 2010-ben több mint 2000 fő volt. Struktúráját tekintve a központ mellett 11 vidéki telephelye és hét kirendeltsége van. A hagyományos levéltári funkciókon túl a róla rendelkező törvény kihangsúlyozza az elmúlt totalitárius rendszerekben elkövetett bűnök vizsgálatának a feladatát is.

Élén az elnök áll, akit az intézményi tanács előterjesztése alapján a szejm választ meg 3/5-ös többséggel a szenátus egyetértésével hét évre (első vezetője 2000–2005 között Leon Kieres volt, majd őt követte a katyáni repülőgép-balesetben elhunyt Janusz Kurtyka, akinek helyét 2010-ben Franciszek Gryciuk vette át, 2011-ben az akkor 38 éves Łukasz Kamiński lett az intézet első embere). Az elnök munkáját helyettes segíti, a 11 tagú tanácsból hét főt a szejm, kettőt-kettőt a szenátus és az államfő delegál ugyancsak hét évre.

Az intézet négy nagyobb szervezeti egységre tagolódik: Lusztációs feladatokat kapott a Lengyel Nemzet Ellen Elkövetett Bűnöket Vizsgáló Főbiztosság, amely 2011-ig 900 vizsgálatot folytatott le, 240 vádiratot készített 400 személy ellen. Az intézet 2007 óta Átvilágítási Irodát működtet és nagy létszámmal, komoly költségvetési ráfordítással tartja fenn Közoktatási Irodáját. Utóbbi tudományos kutatásokat végez, oktatási, ismeretterjesztő tevékenységet folytat több képzési szinten. Ez a gyerekeknek szóló társasjátékoktól (úgy mint „Legyél te is lengyel marsall”, „Emlékezés 39”, „Sorban állás”, „Angliai csata”) a kiállításokon és konferenciákon keresztül a különböző kiadványokig (2009-ig 600 ilyen jelent meg) terjed. A levéltári feladatokkal, a kutatók és az egyéni betekintők kiszolgálásával a Levéltári Iratok Megőrzéséért és Közzétételéért Felelős Iroda van megbízva.

A jogszabály kötelezi az Átvilágítási Irodát, hogy katalógusokat készítsen és hozzon nyilvánosságra a közhivatalt ellátó személyek ellenőrzéséről. A személyes adatokat tartalmazó listák az intézet honlapján keresztül (<http://www.ipn.gov.pl/>) érhetők el.¹² Ez részét képezi a kormány nyilvános információkat tartalmazó weboldalának (<http://www.bip.gov.pl/>), amelyen keresztül biztosítják az állampolgároknak az állami szervek, önkormányzatok, szakszervezetek, egyéb közfeladatot ellátó szervek közérdekű adataihoz való hozzájutást.

Az adatbázisban négyféle listában lehet keresni. Az elsőben az 1989. augusztus 23. előtti párt- és állami vezetőkről találhatók adatok. Tartalmazza a Lengyel Munkáspárt, majd a Lengyel Egyesült Munkáspárt, a Minisztertanács tagjainak, a központi államigazgatási szervek vezetőinek rövid életrajzi adatait, a betöltött párt- vagy állami pozíció megnevezését, helyét és idejét. A lista folyamatosan bővül, ennek intenzitását jól mutatja, hogy egy évvel ezelőtt 9133 személyről szolgáltatott információkat, jelenleg 11 678-ról.

IPN Instytut Pamięci Narodowej: Biuletyn Informacji Publicznej

katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=K&katalogId=1&subpageKatalogId=1&pageNo=1&nameId=1412&osobaId=8044&

Biuletyn Informacji Publicznej
Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Słowniczek niektórych pojęć używanych w resorcie data aktualizacji serwisu: 26.04.2012

Kierownice stanowiska partyjne i państwowe b. PRL Funkcjonariusze organów bezpieczeństwa PRL Osoby publiczne Osoby rozpracowywane przez organy bezpieczeństwa PRL

wpisz szukane nazwisko ... szukaj
we wszystkich katalogach
wyszukiwarka zaawansowana

Dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych b. PRL

Imiona IRENA
Nazwisko KACZMAREK
Nazwisko rodowe
Data urodzenia 08.03.1937
Imię ojca JÓZEF
Imię matki MARIANNA
Miejsce urodzenia SNOPIKÓW WOJ. LUBELSKIE
Znany też jako:
Wynik postępowania lustracyjnego

Kierownice stanowiska partyjne i państwowe b. PRL
Powrót do listy nazwisk
Członek PZPR od 1955r. Członek ZMP, TPPr W latach 1971-1975 zastępca przewodniczącego Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu, następnie po 1975r. zastępca przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu FJN w Chełmie.
Informacja o pełnionych funkcjach

Stanowisko	Komórka organizacyjna	Instytucja	Miejscowość	Organizacja	Data rozpoczęcia	Data zakończenia	Źródło informacji
instruktor		Komitet Miejski	Lublin	PZPR	01.02.1961	31.08.1967	LAD, KW PZPR Chełm 1/149
kierownik	Miejski Ośrodek Propagandy Partyjnej	Komitet Miejski	Lublin	PZPR	01.09.1967	31.10.1970	LAD, KW PZPR Chełm 1/149
członek	Egzekutywa	Komitet Powiatowy	Lublin	PZPR	1970	31.05.1975	LAD, KW PZPR Chełm 1/149
sekreterz		Komitet Miejski	Lublin	PZPR	01.11.1970	31.05.1975	LAD, KW PZPR Chełm 1/149
sekreterz		Komitet Wojewódzki	Chełm	PZPR	01.06.1975	31.08.1981	LAD, KW PZPR Chełm 1/149
członek	Egzekutywa	Komitet Wojewódzki	Chełm	PZPR	01.06.1975	31.08.1981	LAD, KW PZPR Chełm 1/149

Irena Kaczmarek az IPN adatbázisa szerint pártkarrierjét 1961-ben a lublini városi bizottságánál kezdte és 1981-ben tartományi végrehajtó bizottságban fejezte be.

Az adatbázis következő része az állambiztonsági alkalmazottak, tisztek lajstroma, akikhez a kevésbé ismert katonai elhárítás beosztottait is sorolják. A 2011. májusi állapot szerint 24 659 személy ilyen jellegű pályafutása ismerhető meg.

IPN Instytut Pamięci Narodowej: Biuletyn Informacji Publicznej

katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=D&katalogId=2&subpageKatalogId=2&pageNo=1&nameId=6749&osobaId=15891&

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Słowniczek niektórych pojęć używanych w resorcie data aktualizacji serwisu: 26.04.2012

Kierownice stanowiska partyjne i państwowe b. PRL Funkcjonariusze organów bezpieczeństwa PRL Osoby publiczne Osoby rozpracowywane przez organy bezpieczeństwa PRL

wpisz szukane nazwisko ... szukaj
we wszystkich katalogach
wyszukiwarka zaawansowana

Dane osoby z katalogu funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa

Imiona BOLESŁAW
Nazwisko DĄBEK
Nazwisko rodowe
Data urodzenia 06.08.1933
Imię ojca BOLESŁAW
Imię matki TEOFILA
Miejsce urodzenia SOSNOWIEC
Znany też jako:
Wynik postępowania lustracyjnego

Funkcjonariusz/pracownik/żołnierz aparatu bezpieczeństwa
Powrót do listy nazwisk
Informacja o przebiegu służby

Nazwa jednostki	Miasto	Nazwa komórki	Stanowisko	Stopień służbowy	Data rozpoczęcia lub/l rozkazu	Data zakończenia	Sygnatura (Stara sygnatura)	Rodzaj akt.	Załącznik
KW MO	KATOWICE	BRAK	DO DYSPOZYCJI ZASTĘPCY KOMENDANTA DS. BEZPIECZEŃSTWA	-	01.02.1961		IPN Ka 0231/86 (10229/V)	akta osobowe i karta	
KW MO	KATOWICE	WYDZIAŁ "T"	OFICER TECHNIKI OPERACYJNEJ- KIEROWCA	-	06.02.1961	0			
KW MO	KATOWICE	SEKCJA I "A"	OFICER TECHNIKI OPERACYJNEJ- KIEROWCA	-	01.04.1965	0			
KW MO	KATOWICE	WYDZIAŁ "T", SEKCJA I "A"	REFERENT TECHNIKI OPERACYJNEJ	-	01.01.1975	0			
KW MO	KATOWICE	WYDZIAŁ "T", SEKCJA I "B"	INSPEKTOR	-	01.06.1976	0			
KW MO	KATOWICE	WYDZIAŁ "T", SEKCJA II	STARSZY INSPEKTOR	kpt.	16.07.1981	31.08.1989	0		

Inne informacje o funkcjonariuszu i służbie
W okresie 29.12.1956-31.01.1961 służył w MO.

Az 1933-ban született Bolesław Dąbek 28 évesen került a katowicei milíciához, ahol különböző beosztásokban szolgált, volt operatív-technikai tiszt, majd nyomozó. Karrierjét a fennmaradt személyi iratgyűjtőjéből és kartonjából rekonstruálták.

A harmadik információs kategória a törvény által meghatározott tisztségeket betöltő személyek átvilágításának eredményeit tartalmazó gyűjtemény. Eddig 5486 szejm-

képviselő, területi tanácsstag és egyéb közhivatalt ellátó állampolgár múltját vizsgálták meg.

IPN Instytut Pamięci Narodowej: x Biuletyn Informacji Publicznej x

← → ↻ katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=M&katalogId=3&subpageKatalogId=3&pageNo=1&nameId=13037&osobaId=22709&

Biuletyn Informacji Publicznej
Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Słowniczek niektórych pojęć używanych w resorcie

data aktualizacji serwisu: 26.04.2012

Dane osoby z wykazu osób publicznych

Imiona: HENRYK STANISŁAW
Nazwisko: MATEJ
Nazwisko rodowe:
Data urodzenia: 08.05.1959
Imię ojca: JAN
Imię matki: ZOFIA
Miejsce urodzenia: SZCZEBRZESZYN
Znany też jako:
Wynik postępowania lustracyjnego

Osoba publiczna

Powrót do listy nazwisk
2017 Pp/Lu/08 zarządzenie z dnia 20.01.2009 r. dotyczące Henryka Matej – prokurator IPN zarządził o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu wobec nie stwierdzenia wątpliwości co do zgodności oświadczenia lustracyjnego z prawdą.

Pełnione funkcje publiczne

Nazwa funkcji	Data rozpoczęcia	Data zakończenia
Starosta Powiatu, Starostwo Powiatowe w Zamościu	30.11.2010	

Informacja o dokumentach wytworzonych przez organy bezpieczeństwa

Informacje zawarte w dokumentach organów bezpieczeństwa	Stan zachowania dokumentów	Uwagi	Skany
Nie figuruje.			

©2007 Instytut Pamięci Narodowej. Wszelkie prawa zastrzeżone.

A Zamość kerületi kormányzó, Henryk Stanisław Matej lusztráció ellenőrzése 2010-ben zajlott, amelynek során nem merült fel vele kapcsolatban terhelő adat.

A lengyel Nemzeti Emlékezet Intézete – egyedüli ilyen intézményként – a megfigyeltekről is adatbázist készít. Jelenleg 5323 olyan személyt ismertetnek, akikről a kommunista állambiztonsági szervek információt gyűjtöttek, és akik engedélyt adtak arra, hogy adataikat nyilvánosságra hozzák. Ebbe a virtuális katalógusba ugyanakkor nem veszik fel a rendszerrel bármilyen formában együttműködőket, legyen szó besúgásról, vagy tisztviselői, katonai pozícióról.

IPN Instytut Pamięci Narodowej: x Biuletyn Informacji Publicznej x

← → ↻ katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=H&katalogId=4&subpageKatalogId=4&pageNo=1&nameId=5546&osobaId=7748&

Biuletyn Informacji Publicznej
Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Słowniczek niektórych pojęć używanych w resorcie

data aktualizacji serwisu: 26.04.2012

Dane osoby z katalogu osób rozpracowywanych

Imiona: ZBIGNIEW ANTONI
Nazwisko: HOŁUBOWSKI
Nazwisko rodowe:
Data urodzenia: 16.01.1930
Imię ojca: ROMUALD
Imię matki: WANDA
Miejsce urodzenia: KRAKÓW
Znany też jako:
Wynik postępowania lustracyjnego

Rozpracowywany

Powrót do listy nazwisk

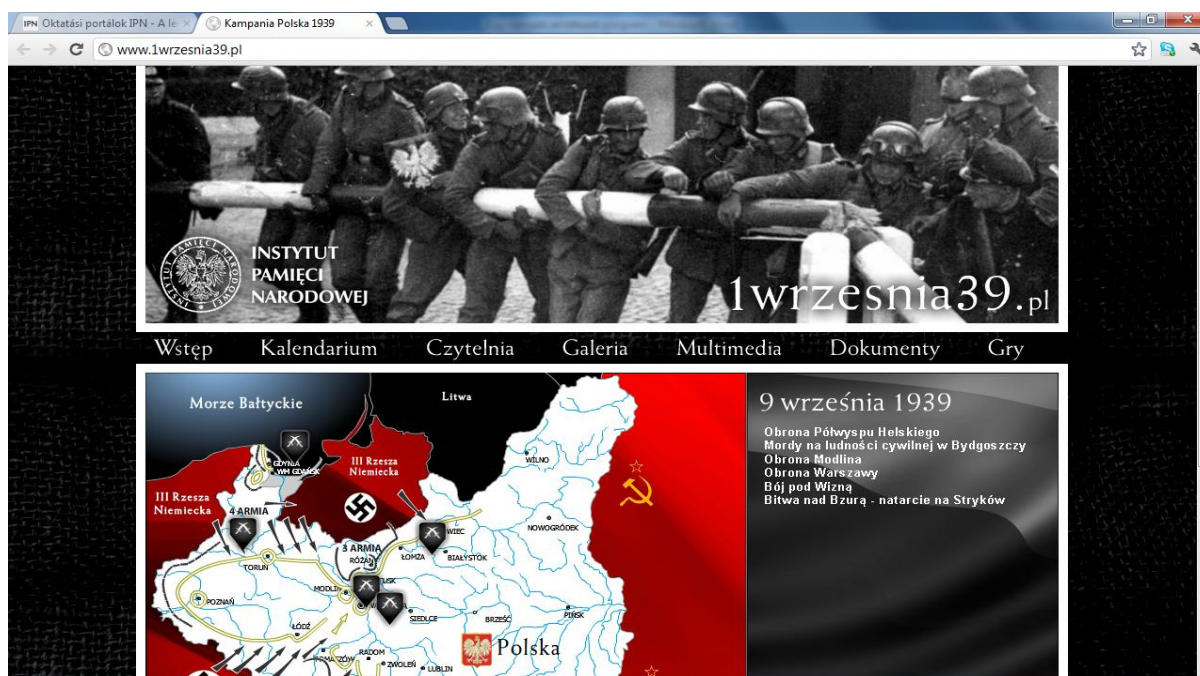
Informacje o materiałach archiwalnych

Rodzaj	Kryptonim	Numer rejestracji	Opis	Jednostka	Data rozpoczęcia	Data zakończenia	Sygnatura	Załącznik
Sprawa Obiektowa "Odra" [SO]			Materiały operacyjne na nielegalną organizację "Obóz Zjednoczenia Wielkiej Polski" (OZWP), zwaną także "Obozem Zjednoczenia Młodej Polski" (OZMP). Materiały operacyjne z lat 1952-1953. Raporty, plany pracy, doniesienia, sprawozdanie, protokoły przesłuchań, wykazy osób aresztowanych, zdjęcia, plany operacyjne, protokoły rewizji.	Wydział III WUBP w Krakowie	08.03.1952	20.01.1953	IPN Kr 075/66 t.1-2 (90/OB)	
Akta sądowe			Akta Wojtkowskiego Sądu Rejonowego w Krakowie przeciwko Zbigniewowi Hołubowskiemu i innym w sprawie założenia nielegalnej organizacji. W/w w dn. 23.02.1953 r. został skazany na 10 lat więzienia.	Wojtkowski Sąd Rejonowy w Krakowie	22.09.1952	05.11.1955	IPN Kr 110/4956 t.1-2 (Sr 56/53)	
Akta kontrolno-sledcze			Śledztwo w sprawie działalności nielegalnej organizacji pn. "Strzelecka Organizacja Wojskowa ROAK" / Obóz Zjednoczenia Młodej Polski.	Wydział Śledczy WUBP w Krakowie	22.09.1952	24.05.1956	IPN Kr 07/3323 t.1-4 (35-40/III)	

Zbigniew Antoni Hołubowski egy ellenzéki szervezetre nyitott 1952–1953-as „Odra” (Kanyaró) fedőnevű dossziében szerepel. Ügyében a katonai bíróság járt el, amely 10 év börtönre ítélte.

Lengyelországban tehát a nemzeti emlékezet részének tekintik a társadalom információs kárpótlásával kapcsolatos teendőket. Ám ez nemcsak a „felelősök–áldozatok” listáinak utólagos megkonstruálását jelenti, hanem egyben a tudományos ismeretterjesztést is. Az intézet komoly honlapfejlesztési munkát végez, ennek eredményei azok az oktatási portálok, amelyek segítségével az érdeklődő végighaladhat a lengyel történelem mérföldkövein.

A nemzeti emlékezet kronológiájának nyitó eseménye Lengyelország 1939-es lerohanása. A két irányból történő megszállásra már az internetes felület elérhetősége is utal, hiszen névadója két dátum: a német betörés napja, 1939. szeptember 1., és a szovjet támadás kezdete, 1939. szeptember 17. (<http://www.1wrzesnia39.pl/> – <http://www.17wrzesnia39.pl/>). Az oldal a rövid történeti áttekintés mellett látványos térképeken mutatja be a hadmozdulatokat, ugyanakkor válogatott dokumentumanyagot: írásos forrásokat, fotókat és korbéli filmrészleteket tesz elérhetővé.

A Lengyelország 1939-es lerohanásának szentelt honlap nyitóoldala

Időben a következők az Európa legnagyobb zsidó közössége ellen elkövetett bűnök sorozata. A lengyel kulturális örökség megőrzésén és terjesztésén szorgoskodó Nemzeti Kulturális Központtal (Narodowe Centrum Kultury) közösen fejlesztett „Élet az életért” (<http://www.zyciezazycie.pl/>) honlap az 1939 és 1945 közötti holokausz borzalmait dolgozza fel, helyszínekre lebontva a történeteket. Az áldozatok emlékének szentelt ismeretanyagban az elpusztított, táborokba került zsidóság mellett helyet kaptak azok a lengyelek, akik vállalva a veszélyt, segítséget nyújtottak üldözött honfitársaiknak a vészidőszakban.

Igaz, nem saját domain névvel rendelkező IPN oktatási portál, mégis idekívánczozik a 20. századi lengyel történelem másik nagy tragikus emlékezeti eseményével, a katyíni mészárlással foglalkozó internetes felület. Az IPN honlapja megpróbálja egy helyre gyűjteni az 1940 tavaszán történt kivégzésekkel kapcsolatos összes lényegi információt. Így egyrészt aktuális hírportál, amely tájékoztat az elkövetkező rendezvényekről, fiataloknak szóló versenykiírásokról, regisztrálja a megemlékezéseket, a kiállításokat, a

kiadványokat, az érintett civil szervezeteket, egyesületeket, másrészt teret ad a tágabban értelmezett információs kárpótlás igényének is. Történeti-topográfiai ismereteket nyújt, dokumentumokat, fotográfiákat, korabeli leveleket ismertet meg. Közzé teszi azoknak a listáját, akik „kimondták az igazságot Katyńról”, és ezért büntetés, hátrány érte őket, továbbá megnevezi az „elnyomóikat”, azokat a tisztet, ügyészeket, bírakat, akik velük szemben nyomoztak, ítéleteket hoztak. A honlapon olvasható 13 hozzátartozónak a strasbourgi bírósághoz 2009-ben eljuttatott panasza, amelyben Oroszországot teszik felelőssé rokonaik haláláért. Mindez együttesen jól példázza az intézet azon törekvését, hogy a lengyel történelem sokáig elfojtott, egyfajta zárványként kezelt része végre a méltó helyére kerüljön a nemzet hivatalos és élő emlékezetében.

Az IPN Katyńnyal kapcsolatos információs felülete

Önálló honlapokon követhetők végig a szocialista rendszer elleni fellépések, küzdelmek is. Elsőként a magyar 56-os forradalomnak és szabadságharcnak is lökést adó poznańi júniusi felkelés (<http://czerwiec56.ipn.gov.pl/>). A helyi munkások lázadásának történetét fotogalériákkal illusztrálják, de meghallgathatók többek között a Szabad Európa Rádió korabeli adásai is, a bírósági tárgyalások hanganyagai. Részletes ismertetés olvasható a megtorlásról, az áldoztatokról. Figyelemre méltó, hogy a felület az angol mellett magyar nyelven is elérhető.

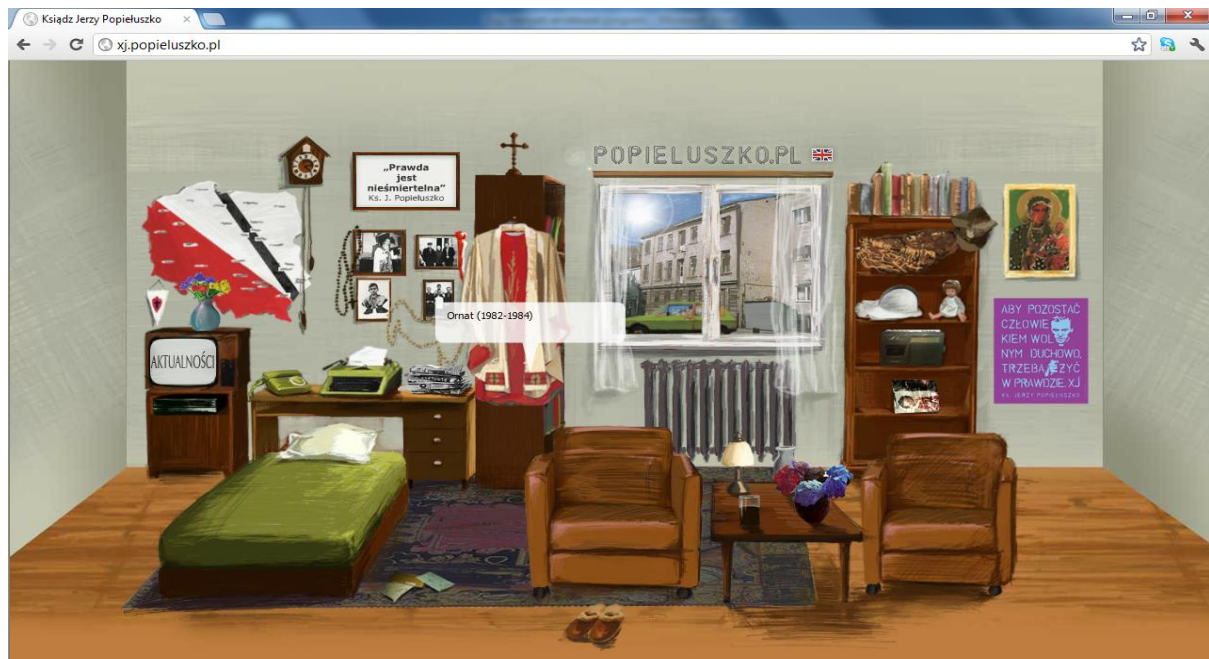
Az 1956-os poznańi felkelés magyar nyelvű honlapja

A küzdelmes lengyel történelem következő nagy állomása 1968 márciusa. A fentebbihez hasonló logika alapján szerkesztett weboldal (<http://www.marzec1968.pl/>) külön érdekessége a térkép, amelyen keresztül ismertetőt kapunk az egyes városokban lezajlott kormányellenes zavargásokról. A sorba illeszkedik az 1970. decemberi nagy sztrájk. A gdański hajógyárból kiinduló tiltakozási hullám és vérbefojtásának (44-en haltak meg és 1164-en megsebesültek) története a 40. évforduló alkalmából kapott internetes megjelenést (<http://www.grudzien70.ipn.gov.pl/>). A világhálón ugyancsak elérhető a hat évvel későbbi tüntetések krónikája, amikor újra az áremelések, rossz életkörülmények miatt mentek utcára az emberek. Az 1976. júniusi forrongások központjai Radom, Plock és Ursus városok voltak (<http://www.czerwiec76.ipn.gov.pl/>). Természetesen nem maradhat ki a sorozatból a nyolcvanas évtized elejének két kiemelt fontosságú dátuma, valamint az azokról elnevezett honlapok. Egyrészt 1980. augusztus 31., a *Szolidaritás* zászlóbontása, amelynek döntő szerepe lett a kommunizmus összeomlásában (<http://www.sierpien1980.pl/>), másrészt 1981. december 13-a, a Jaruzelski-féle katonai tanács hatalomátvétele, a rendkívüli állapot kihirdetése (<http://www.13grudnia81.pl/>). Az emlékezeti események kronologikus zárása pedig Közép-Kelet-Európa sorsfordító éve, 1989. Az erre az esztendőre visszatekintő internetes oldalról (<http://www.rok1989.pl/>) minden érintett ország rendszerváltó históriája áttekinthető.

A rendszerváltás weboldalának beköszönő felülete

A nyomtatott önéletrajzok, naplók iránti igény jelzi, hogy a személyes élettörténetek néha hatékony közvetítők jelen és múlt között. Az egyéni sorsok utólagos átélése a történelmi események megértéséhez vihet közelebb. Ezt a lehetőséget teremti meg az IPN, amikor olyan történelmi személyiségek életét dolgozza fel és teszi nyilvánossá az informatikát segítségül hívva, mint Rotmistrz Witold Pilecki, az ellenállás szimbolikus alakja, aki megjárta mind a náci haláltáborokat, mind a kommunizmus börtöneit, mondhatni egymagában megtestesíti a 20. századi lengyel történelmet (<http://www.pilecki.ipn.gov.pl/>), csakúgy, mint Stefan Korboński, a német megszállás alatti ellenálló, parasztpárti, majd emigráns politikus, *A harcoló Varsó* című háborús kötet szerzője (<http://www.korbonski.ipn.gov.pl/>) és Leopold Okulicki tábornok, a Honi Hadsereg utolsó főparancsnoka (<http://www.okulicki.ipn.gov.pl/>). Az intézmény külön weboldalon tiszteleg Jerzy Popiełuszko atya munkássága és mártírsága előtt. A hazafias miséi miatt igen nagy népszerűségnek és szeretetnek örvendő papot 1984. október 19-én gyilkolták meg az állambiztonság emberei. A Nemzeti Kulturális Központtal együttműködésben létrehozott honlap érdekessége, hogy az atya életét virtuális lakószobájából ismerhetjük meg (<http://xj.popieluszko.pl/>).

Jerzy Popiełuszko atya internetes hálószobája

Az emlékezeti program harmadik csoportjába tartoznak a különböző tematikus felületek. Ilyen a nyolcvanas évek „független kultúráját” megteremtő film-, zene-, színházművészet és irodalom honlapja (<http://www.kultura-niezalezna.pl/>), amelyet 2009-ben a Független Kultúra Évében indítottak el. Máshol a bűnök „nyomába erednek”, a kommunista állambiztonság épületeinek, fogdáinak és minden olyan helyszínnek a dokumentálásával, amihez emberek meghurcolása kötődik (<http://www.slady.ipn.gov.pl/>). Az intézet legfrissebb tartalomszolgáltatása is az „emlékezeti hely” köré épül. A kielcei Falumúzeummal közös nagy vállalkozás Michniów virtuális mauzóleuma, amely több lépcsőben jeleníti meg a lengyel falusi lakosság szenvedését a német és a szovjet megszállás alatt (<http://www.martyrologiawspolskich.pl/>).

A világhálón meghirdetett program az évek során fokozatosan alakult ki, ugyanakkor folyamatosan bővülő, újabb tartalmakkal színesedő konstrukció. Kerete a 20. századi megélt történelem, központi szervező elemei „az áldozatok” és „a bűnösök” megnevezése, valamint a szakadatlan nemzeti küzdelem kihangsúlyozása. Ezekkel egyértelmű üzenetet fogalmaz meg az ország határain belülre és kívülre egyaránt. Célja a nemzeti összetartozás erősítése és a legtöbbet szenvedett európai állam imázsának fenntartása. Ezt sűrítik jelmondatukba: „Historia tworzy naszą tożsamość” – „A történelem teremti meg identitásunkat”.

¹ A közlemény előadásként elhangzott *A nemzeti emlékezet és a világháló* címmel a Debreceni Egyetemen a 2011. május 20-i V. Információs Társadalom Kerekasztalon. Jelen tanulmány az előadás aktualizált változata. Egyes lengyel szak kifejezések fordításáért köszönet Bálint Andrásnak.

² Nora, 2010: 322–325.

³ Uo. 325.

⁴ Uo. 8.

⁵ Uo. 191.

⁶ Uo. 86–87.

⁷ Uo. 20–21.

⁸ Uo. 295.

⁹ Uo. 304.

¹⁰ Cseh, 2010.

¹¹ A volt szocialista blokk országai közül Szlovákiában is Nemzeti Emlékezet Intézetének (Ústav Pamäti Národa) nevezték el az egykori titkosszolgálatok iratait kezelő intézményt.

¹² A közleményben felhasznált internetes tartalmak utolsó letöltése: 2012. május 30.

Felhasznált irodalom

Cseh, 2010

Cseh Gergő Bendegúz: Közép-kelet-európai állambiztonsági panoráma. Titkosszolgálati iratok nyilvánossága az egykori szocialista országokban. *Betekintő*, 1. sz. http://www.betekinto.hu/2010_1_cseh (utolsó letöltés: 2012. május 30.).

Nora, 2010

Pierre Nora: A megemlékezés kora. In *Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok*. Válogatta és szerkesztette: K. Horváth Zsolt. Budapest, Napvilág Kiadó.
